

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 25.3.2014

Luonnos hallituksen esitykseksi tekijänoikeuslain muuttamisesta – kohtuullinen korvaus (OKM/18/010/2014)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Teknologiateollisuus ry:ltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi tekijänoikeuslain muuttamisesta (kohtuullinen korvaus). Teknologiateollisuus ry esittää lausuntoon kunnioittaen seuraavaa.

Taustaa

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on ollut käynnissä tekijänoikeuslainsäädännön uudistamistyö. Yksi uudistuksista on koskenut kohtuullisen korvauksen ja kohtuullisten ehtojen sääntelyn ottamista osaksi tekijänoikeuslakia. Muutoksesta opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt selvityksen, josta pyydettiin lausuntoja eri tahoilta.

Selvityksen ja siitä saatujen lausuntojen perusteella opetus- ja kulttuuriministeriössä on laadittu lausuntopyynnön kohteena oleva luonnos hallituksen esitykseksi tekijänoikeuden luovutuksen kohtuullistamissäännöksestä (tekijänoikeuslain 29 §).

Teknologiateollisuus ry:n lausunto

Yleisesti työsuhteista

Teknologiateollisuus ry pitää hyvin ongelmallisena, että ehdotuksessa ei selkeästi rajata työsuhteita ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle. Hallituksen esitysluonnosta edeltävissä asiakirjoissa on toisaalta todettu, että sääntely ei soveltuisi työsuhteisiin mutta toisaalta asiaan ei kuitenkaan ole otettu yksiselitteisesti kantaa tässä hallituksen esityksen luonnoksessa tai muissakaan asiakirjoissa. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan esimerkiksi, että esityksellä ei ole vaikutusta tekijänoikeuden luovutuksiin, jotka perustuvat kattavaan ja sitovaan työehtosopimukseen tai työsopimukseen, joka vastaa alalla vallitsevaa hyvää sopimustapaa. Toisaalta todetaan, että "[t]yösopimusten kohtuullisuuden arvioinnissa tulee jatkossakin noudattaa työsopimuslain 10 luvun 2 §:n säännöksiä."

Kirjaukset ovat epäselviä ja aivan liian epämääräisiä. Epäselvyyttä lisää se, että itse pykäläluonnos ei selvästi rajaa pois työsuhteita. Mitä tarkoitetaan sillä, että työehtosopimuksen tulee olla kattava ja sitova? Minkälainen työehtosopimus täyttää lain vaatimuksen, kun alan palkkaus perustuu kokonaispalkkaan? Miten määritellään alalla vallitseva hyvä sopimustapa? Mikä on työsopimuslain kohtuullistamissäännön suhde ehdotettuun pykälään? Missä tilanteissa tekijänoikeuden kohtuullistamispykälä tulisi sovellettavaksi työsuhteissa ja missä ei? Kumpaa sovellettaisiin riitatilanteessa? Kumman

säännöksen mukaan määräytyisi vanhentuminen? Työsopimuslain mukaisiin kohtuullistamistilanteisiin on säädetty vanhentuminen, kun ehdotettuun tekijänoikeuslain uuteen säännökseen perustuva oikeus näyttäisi olevan voimassa ikuisesti.

Esitysluonnos toteaa myös, että "Ehdotuksen tarkoituksena on korostaa kohtuullisuuden merkitystä tekijänoikeuden luovutusta koskevissa sopimuksissa ja edistää erityisesti itsensä työllistävien tekijöiden asemaa heidän harjoittaessaan elinkeinoaan niissä tilanteissa, joissa tekijä itse luovuttaa teoksensa oikeudet." Miksi työsuhteita ei siis ole rajattu pois ehdotuksesta, vaikka esityksen tarkoitus ei nähtävästi ole edes kohdistettu työsuhteisiin? Olisi myös hyvin vaikea säätää yksi ja sama kohtuullisuusäännös, joka soveltuisi sekä yritysten välisiin sopimuksiin että työsuhteisiin.

Hallituksen esitysluonnoksessa ja sitä edeltävissä selvityksissä ja keskusteluissa ei ole myöskään tuotu esiin, että työsuhteissa esiintyisi ongelmia korvausten sopimisessa osapuolten välillä. Siksi emme myöskään ymmärrä, miksi sääntelyn tulisi ulottua työsuhteisiin. Ei pidä korjata sellaista, joka ei ole rikki.

Mikäli kuitenkin katsotaan tarpeelliseksi harkita tällaista lisäsääntelyä työsuhteisiin, tulisi asiassa toteuttaa kattava vaikutusarviointi. Tulisi myös selvittää, onko työsuhteissa ylipäätään sellaisia ongelmia, jotka vaatisivat tämän tyyppistä sääntelyä. Ministeriön tekemät taustaselvitykset eivät ole missään suhteessa koskeneet työsuhteita yleisesti. Vaikutus- ja tarpeellisuusarvioinnin puuttuessa täysin, onkin hyvin vaikea ymmärtää, että ehdotettu sääntely koskisi myös työsuhteita.

Mikäli ehdotettu sääntely tulee voimaan, tulee sitä koskevaan pykälään siten lisätä selkeä säännös siitä, että se ei koske työsuhteita esimerkiksi seuraavasti: "Tätä pykälää ei sovelleta työsopimuslain (55/2001) mukaisiin työsuhteisiin." Lisäksi tällaista uudistusta ei voisi toteuttaa ilman, että samanaikaisesti säädetään työsuhdetekijänoikeudesta. Viittaamme tältä osin lausuntoomme vuonna 2009.

Työntekijän asemasta Teknologiateollisuus ry:n edustamilla toimialoilla

Teknologiateollisuus ry:n tiedossa ei ole, että sen edustamilla toimialoilla kuten esim. suunnittelu ja konsultointi, tietotekniikka ja metallituote- ja elektroniikkateollisuus olisi ollut ongelmia korvausten sopimisessa koskien tekijänoikeuden luovutusta työsuhteissa.

Työstä maksettava palkka sovitaan työntekijän kanssa työsopimuksessa, jonka lisäksi työsuhteeseen, palkkaan ja muihin etuihin sovelletaan yleensä voimassa olevaa työehtosopimusta. Työnantaja ja työntekijä saattavat myös sopia asioista ja maksettavista korvauksista muulla tavalla. Jos työntekijän työtehtäviin liittyy luovaa työtä, tämä on luontainen osa työntekijän työnkuvaa, josta on sovittu työnantajan ja työntekijän välisessä sopimuksessa. Samoin kuin kokonaistyöpanos myös luovan työn tulokset on otettu huomioon palkassa ja muissa sovitussa korvauksissa. Työstä maksetaan kokonaiskorvaus, joka kattaa työntekijän sopimuksen mukaisen työpanoksen kokonaisuutena riippumatta siitä, minkälaisia osista työ koostuu. Tämä johtuu mm. siitä yksinkertaisesta syystä, että työntekijän työpanoksesta ei voida erottaa erillisiä osia, vaan työ muodostaa kokonaisuuden. Työntekijän työpanoksen lopullinen arvo määräytyy sitä paitsi yhteistyöstä muiden työntekijöiden kanssa ja mm. yrityksen muiden toimintojen, liiketoiminnan menestyksen ja yritysmielikuvan ja maineen perusteella. On siis mahdoton erottaa yhden yksittäisen työntekijän työpanoksen yhden osan arvoa kokonaisuudesta.

Teknologiateollisuus ry pitää aivan liian epäselvänä, miten ehdotettu kohtuullistamissäännös toimisi alan työsuhteissa ja työntekijän ja työnantajan välisissä sopimuksissa. Jos työntekijällä olisi hallituksen esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus

vaatia palkan kohtuullistamista yhdestä erillisestä työn osasta pitkänkin ajan kuluttua, olisi tilanne työnantajan kannalta hyvin vaikea ennakoida ja se johtaisi kohtuuttomaan tilanteeseen. Tällaisen säännön perusteella toinen osapuoli voisi jälkikäteen palata asiaan, josta on sovittu työpanoksen kokonaisuutta koskevassa työ- tai muussa sopimuksessa. Kokonaisuudessaan ehdotetun mukaisen sääntelyn voimaantulo lisäisi epävarmuutta työsuhteissa ja vähentäisi työllistämishalukkuutta. Tällainen sääntely ei myöskään ole tarpeen, koska työntekijälle maksetaan kokonaiskorvaus kaikesta tehdystä työstä eikä teknologiateollisuudessa ole ollut yleisiä ongelmia korvausten kanssa.

Yleisiä huomioita

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan tekijät ovat pitäneet sopimuksiaan kohtuuttomina, mutta kuitenkin esityksessä todetaan, että selvitys ei ole kattava. Ministeriön teettämässä taustaselvityksessä todetaan, että "[s]elvitystä varten toimitetusta aineistosta ei ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä tekijänoikeuden luovutus sopimusten korvausten tai ehtojen kohtuullisuudesta". Kuitenkin ministeriö toteaa, että voidaan päätellä korvausten olevan kohtuuttomia ja että asia vaatii uutta sääntelyä. Näinkin monimutkaisen ja lukuisia erilaisia aloja ja toimintoja koskevan sääntelyn ollessa kyseessä, emme näe, että asiaa voidaan viedä eteenpäin ilman perusteellista tarpeen arviointia, kattavia taustaselvityksiä ja syvällistä vaikutusarviointia. Näin varsinkin, kun oikeustoimilaisissa on jo vakiintunut kohtuullistamissäännös, joka soveltuu kaikenlaisiin sopimuksiin.

Ministeriön tekemässä selvityksessä on tutkittu lähinnä musiikki-, elokuva-, kirjallisuus- ja näytelmäaloja. Lakiesityksen vaikutukset koskisivat kuitenkin kattavasti kaikkia "teoksia" eli myös esimerkiksi tietokoneohjelmia. On myös monia muita teoslajeja, kuten esimerkiksi yritysten markkinointiaineisto, yritystoiminnassa syntyvät grafiikat, valokuvat, selvitykset, raportit, suunnitelmat jne. Kuitenkaan luonnoksessa hallituksen esitykseksi näitä teoslajeja ei ole mitenkään huomioitu tai arvioitu, miten ehdotettu sääntely toimisi tällaisissa tilanteissa.

Ehdotettu kohtuullistamissääntely vaikeuttaisi myös yleisesti suomalaisten yritysten kansainvälistä kilpailukykyä, koska tällainen sääntely on täysin tuntematonta lähes kaikissa muissa maissa. Esimerkiksi anglosaksisissa maissa sopimusoikeus ei tunnista kohtuullistamisajattelua ollenkaan, jolloin ehdotetun mukaisen kryptisen ja jäykistävän uuden kohtuullistamispykälän lisääminen yhteen immateriaalioikeuden alaan monimutkaistaisi entisestään sopimussuhteita. Vaikeasti ennakoitava ja tulkittava säännös voisi esimerkiksi johtaa siihen, että yritys ei enää saisi sovittua sovellettavaksi laiksi Suomen lakia, mikä vaikeuttaisi erityisesti pienten yritysten asemaa ja lisäisi niiden liiketoimintariskejä kansainvälisillä markkinoilla. Säännös voisi tuoda hankaluuksia myös mm. sellaisten laitteiden myyntiin, joiden arvo koostuu fyysisen tuotteen lisäksi teknologiasta ja innovaatioista, joita suojaavat erilaiset immateriaalioikeudet. Nykyään esimerkiksi kaivinkonetoimitus sisältää lähes aina jonkinlaisia ohjelmistolisenssejä (koneen ohjausjärjestelmät ja digitaaliset palvelut), mahdollisesti grafiikkaa näytöissä, manuaaleja ja muita tekijänoikeudella suojattuja osia. Teollisessa toiminnassa varsinainen "tekijä" on harvoin identifioitavissa saatikka, että pystyttäisiin erottamaan tämän "tekijän" osuus tuotteen tai palvelun lopullisesta arvosta.

Lopuksi esitämme eräitä huomioita ehdotetusta pykäläluonnoksesta. Pykälässä mainitaan, että sen kohteena on "jokin ehto", eli koskeeko kohtuullistaminen myös mitä tahansa muuta sopimuksen ehtoa korvauksen lisäksi? Mitä tarkoittaa pykälässä mainittu "hyvä sopimustapa"? Miten pykälään sisällytetty pakkokäyttö toimii eri teoslajien osalta kuten esimerkiksi tietokoneohjelmat? Ehdotetun pykälän mukaan kohtuullisuus arvioitaisiin kohtuullistamisvaatimuksen esittämishetken mukaan. Onko vaateelle olemassa ajallista takarajaa?

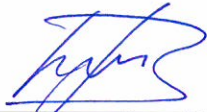
Lopuksi

Yhteenvedona Teknologiateollisuus ry toteaa, että lakiehdotuksen valmistelu on ollut hyvin puutteellista eikä ole osoitettu riittävää tarvetta tällaiselle sääntelylle. Näin laajasti vaikuttavaa uutta lakia ei voi säätää näin puutteellisilla perusteilla.

Teknologiateollisuus ry esittää näillä perusteilla, että esitys ensisijaisesti poistetaan tarpeettomana. Toissijaisesti, jos tällainen sääntely edelleen arvioidaan tarpeelliseksi, asia tulee palauttaa perusteelliseen jatkovalmisteluun, jossa teetetään kattava vaikutus- ja tarpeellisuusarviointi.

Kunnioittaen,

TEKNOLOGIATEOLLISUUS RY

Mika Nykänen
johtaja

Michaela Ramm-Schmidt
johtava asiantuntija